

Ahi Evran Üniversitesi Yayınları

ULUSLARARASI BOZKIRIN TEZENESİ
NEŞET ERTAŞ
SEMPOZYUMU

THE INTERNATIONAL SYMPOSIUM OF NEŞET ERTAŞ
THE PLECTRUM OF STEPPES

13-14 Mayıs/May 2013 KIRŞEHİR

BİLDİRİLER / PAPERS

Hazırlayan/Editor
Doç. Dr. Salahaddin BEKKİ

II CİLT

Ölümünün 1.Yıl Dönümünde
Neşet Ertaş'ın
Aziz Hatırasına...

BOZKIRIN KADİM BÜLBÜLLERİ YAHUT İMDAT AVŞAR'IN HİKÂYELERİNDE ABDALLAR VE ABDAL KÜLTÜRÜ

Ancient Nightingales of the Steppes: Abdals and the
Culture of Abdals in İmdat Avşar's Stories

Necati TONGA

Gazi Üniversitesi, Yeni Türk Edebiyatı Anabilim Dalı

Doktora Öğrencisi,

necati.tonga@gmail.com,

ÖZ

Çiğdemleri Solan Bozkır ve Soğuk Rüya adlı kitaplarıyla günümüz Türk hikâyeciliğinin önemli isimlerinden biri olan İmdat Avşar, hikâyelerindeki sağlam kurgu, şiirli ve akıcı üslûp ile dikkat çeken bir yazardır. Yazarı Türk hikâyeciliğinde orijinal ve önemli kılan bir diğer özellik, Avşar'ın hikâyelerinin pek çoğunda Abdalların hayatlarının gerçekçi bir bakış açısıyla hikâyeleştirilmesidir.

Abdallar ve Abdal kültürü, hikâyeciliğimizde belirgin bir şekilde ilk defa İmdat Avşar'ın hikâyelerinde işlenmiştir. Biz bildirimizde Avşar'ın hikâyelerinde Abdalların ve Abdal kültürünün nasıl ele alınıp işlendiğini değerlendirmeye çalışacağız.

Anahtar Kelimeler: Abdal, Abdal kültürü, hikâye, İmdat Avşar.

ABSTRACT

İmdat Avşar, who is one of the important figures of recent Turkish story writers with his books titled "Çiğdemleri Solan Bozkır" and "Soğuk Rüya", takes attention with his success in plotting and his poetic style. Another element that makes him an original and important story writer is that in many of his stories, he narrates the lives of Abdals (Wandering Dervishes) in a realistic point of view.

For the first time in a prominent way, Abdals and the culture of them have been narrated in his stories. This proceeding examines and evaluates how Abdals and the culture of them are narrated in Avşar's stories.

Key Words: Abdal, the culture of Abdals, story, İmdat Avşar.

I. Giriş: İmdat Avşar'ın Hikâyeciliğine Toplu Bir Bakış

*Koyunları kuzu ile karışık
Yüze küskün ama kalbi barışık
Siyah perçemi de zülfü dolaşık
Yeni düştüm düzen tutmaz tele ben*

Muharrem Ertaş

Hikâye, şiir ve çevirilerini 2007 yılından beri *Kardeş Kalemler, Bizim Külliye, Sancaktar, Berceste, Şehriyar, Kün Edebiyat, Kümbealtı, Kardeşlik (Kerkük), Bayrak (Bağdat), Ulduz (Azerbaycan)* gibi dergilerde yayınlayan İmdat Avşar, günümüz Türk hikâyeciliğinin önemli isimlerinden biridir. Yazar, hikâyelerini Çiğdemleri Solan

Bozkır¹ ve *Soğuk Rüya*² adlı kitaplarında toplamıştır. Bu iki kitaptaki eserler bir bütün hâlinde incelendiğinde görülür ki dilini, kurgusunu, bakış açısını, felsefesini ve tarzını kesinleştirmiş bir yazardır İmdat Avşar.

Genel olarak “*edebî eser*”i, özelde ise “*hikâye*”yi başarılı kılan iki özellik vardır: Samimiyet ve gerçekçilik. İmdat Avşar’ın hikâyelerinin belirgin özellikleri de bu iki kelimeye aranmalıdır. Avşar, hikâyelerini yazarken samimî bir dil kullanmaktadır ki bu dil günümüz pek çok hikâye yazarının kullandığı soyut dilden farklıdır. Onun hikâyelerinde halka yabancılaşmamış, insanını ve Anadolu’yu seven bir yazarın samimî ve sıcak üslûbu hemen fark edilir. Halkın diline yaslanan ve çoğu zaman şiirsellik kazanan bu üslûp, Avşar’ın hikâyelerinde dua, beddua, deyim, atasözü ve türkülerle zenginleşmiştir.

İmdat Avşar hikâyelerinin göze çarpan ikinci önemli özelliği “*gerçekçi*” olmalarıdır. Avşar, sosyal hayatta hemen her gün karşılaştığımız insanları gerçekçi bir bakış açısıyla hikâyeleştirmektedir. Yazarın öğretmenlik/müfettişlik mesleğinden edindiği tecrübeleriyle zenginleşen bu gerçekçi hikâyelerin hemen hepsinde, Anadolu coğrafyası özellikle de Orta Anadolu’nun bozkır hayatı ve insanları anlatılır. “İmdat Avşar, Muharrem ve Neşet Ertaş’ın türkülerinde sevinciyle hüznüyle yer alan bozkır yaşamını öykülerde yaşatarak çok önemli bir boşluğu doldurmuştur.” (Tunç 2010: 74)

Yazar, kendisiyle yapılan bir mülakatta hikâyeciliğini besleyen bu ana damarı şu şekilde açıklar:

“Ben Anadolu insanının türkülerini, ağıtlarını ve garipliğini, hikâyelerimle terennüm etmeye çalışıyorum. Anadolu’nun, orta yerinde doğmuşum ve yaklaşık yarım asırdır bu toprağın mayasıyla yoğrulmuşum. Belki bu yüzden, yazdığım hikâyelerin anavatanı ‘bozkırdır’. Türküsü bozlak, ağacı söğüt, kuşu serçe, çiçeği çiğdemdir bozkırın. Bozkır ki, her bahar, nergislerle, çiğdemlerle yeşerir, emzirir; her yaz başaklarla soldurur, kavurur, yakar; her güz kavaklarla sarartır, hüzne boyar ve her kış ayaza çeker, dondurur

1 İmdat Avşar, *Çiğdemleri Solan Bozkır*, Ötügen Yay., İst., 2009. (Metinden yapılan alıntılar bu baskıdandır.)

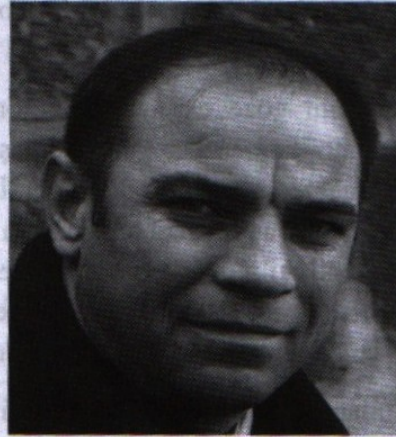
2 İmdat Avşar, *Soğuk Rüya*, Bengü Yay., Ank., 2012. (Metinden yapılan alıntılar bu baskıdandır.)

oğullarını... Ben de, tezatların iç içe geçtiği bu coğrafyanın, yani bozkırın oğluyum." (Altan 2013: 5).

Şüphesiz ki İmdat Avşar'dan önce Anadolu yahut bozkır yaşamı edebî eserlerde defalarca işlenmiştir, fakat onun Anadolu'yu ele alışının bazı yazarlarımızın köye yönelişi gibi sunî olmadığını belirtmek gerekir³. O, içinde doğup büyüdüğü coğrafyayı ve *—masa başında değil—* gerçekten tanıdığı insanları naif bir dille hikâyeleştirmiştir. Bu bakımdan İmdat Avşar'ı 1970 sonrası hikâyeciliğimizde benzer bir tarzda Anadolu hayatını hikâyeleştiren Mustafa Kutlu ve Şevket Bulut çizgisinde görmek yanlış olmaz.

Prof.Dr. Nurullah Çetin, yazarın hikâyelerinin bu yönü ile ilgili şu önemli tespiti yapmıştır:

"Realizmden de öte natüralist bir hikâyeci olan Avşar, yaşadıklarından ve gördüklerinden yola çıkarak Anadolu insanının âdetlerini, duygularını, düşüncelerini, hüznlerini, sevinçlerini yine onların kendi dilinden ve en önemlisi kendi gönlünden yansıtır. Dolayısıyla hikâyelerine konu olan Anadolu'yu ve Anadolu insanını içeriden tanıyan yazarın hikâyelerinde, hiçbir romantik yaklaşım, öznel saptırma, yönlendirme, abartı, dönüştürme ya da değiştirme görülmez." (Çetin 2010).

Prof. Dr. Nâzım H. Polat, İmdat Avşar hikâyelerinin (Şah Kartal hikâyesi müstesna tutulmak üzere) üç ana tema üzerine yoğunlaştığını belirtir: 1.Öğretmenlik 2. Abdallık 3. Mollalık (Polat 2013: 30). Yazar, Şehnaz Hanım Koleji, Hamdi Kirve, Türbenin Delisi, Ağaçtan Atlar gibi pek çok hikâyesini meslekî tecrübelerinden ve öğretmenlik hatıralarından hareketle yazmıştır. *Kerem*, *Molla Emmi* gibi hikâyelerde ise mollalık kavramının bazen eleştirel bazen de mizahî bir tonda ele alındığı görülür. Mollalık temasını işleyen hikâyelerin de Avşar'ın öğretmenlik yıllarındaki Doğu Anadolu gözlemlerinden hareketle yazıldığı hissedilmektedir.

3 İmdat Avşar'ı bu yönüyle ele alan bir yazı için bkz: Yavuz Güneş, "Yansıtmacı Damarda Taze Kan: Çiğdemleri Solan Bozkır", *Türklük Bilimi Araştırmaları*, S. XXX, Güz 2011, s. 145-164.

İmdat Avşar'ın hikâyeleri içerisinde "Abdallık" teması üzerine yoğunlaşan metinler önemli bir yekûn tutar ve denilebilir ki İmdat Avşar'ın şah hikâyeleri bozkır hayatının hüznü ile birlikte Abdalları hikâyenin kanavasına yerleştiren bu metinlerdir.

II. İmdat Avşar'ın Hikâyelerinde Abdallar ve Abdal Kültürü⁴

*Allı turnam bizim ele varırsan
Şeker söyle kaymak söyle bal söyle
Eğer bizi sual eden olursa
Boynu bükük benzi soluk yâr söyle
Hacı Taşan*

İmdat Avşar'ın yayınlanan iki hikâye kitabında toplam otuz hikâye vardır ve bu kitaplarda ana teması "Abdallık" olan on hikâyenin var olduğu görülür. Çiğdemleri Solan Bozkır'ın ilk beş hikâyesi "Evin Yıkılsın Hacı", "Muhterem", "Bahri Usta", "Allah Görür" ve "Abdal Kocası" ile Soğuk Rüya'da "Şehnaz Hanım Koleji", "Ayvaz Usta", "Ölümün En Güzeli", "Yağmur" ve "Heykel" hikâyelerinde Abdallar ve Abdal kültürü ana tema olarak işlenmiştir. Yazar, Abdallar ve Abdal kültürü ile ilgili düşüncelerini bu hikâyelerde ortaya koyar.

Avşar'ın hikâyelerinde Abdallar; "çektikleri ekonomik sıkıntılardan" dem vurularak, ağalar karşısında "ezilen/hor görülen bir sosyal sınıf" olarak ve "sanat icracısı ve kültür taşıyıcısı" yönleriyle işlenmişlerdir.

a. Ekonomik sıkıntılar kışkacında Abdallar

İmdat Avşar'ın çoğu hikâyesinde Abdallar, ekonomik sıkıntılarla boğuşan bir insan topluluğu olarak anlatılır. Yazarın ilk kitabının ilk hikâyesi *Evin Yıkılsın Hacı*, Abdalların kış günlerinde yaşadıkları sıkıntılar üzerine yoğunlaşmıştır. Hikâye, bu zorlu hayatı belirten şu cümlelerle başlar:

"Bir deli yağardı ki kar... Kayabaşı Mahallesi'nin derme çatma kerpiç evleri titrer, elden ayrı üşürdü Abdallar kışın. Duvarlarda boynu bükük kalırdı oyma sazlar, yanık kemanlar, keçi derisi davullar, Erik zurnalar... Her kış elleri yanlarına düşerdi gariplerin" (ÇSB, s.15).

Abdal topluluğu için çalışma mevsimi genel olarak bahar ve yaz aylarıdır. Ekmeğini icra ettikleri müzikten kazanan bu insanlar için kış mevsimi bu sebeple tam bir çileye dönüşür. Evin Yıkılsın Hacı hikâyesi de bu çileli kış günlerinde baharı bekleyen Abdalların hayatları üzerine yoğunlaşmıştır. Hikâyenin başında Abdalların bu hâlleri, "Hepsi kışın soğuk pençesindeki kerpiç evlerde, anasını bekleyen kuş

⁴ Abdallar ve Abdal kültürü hakkında daha fazla bilgi için bkz: Baki Yaşar Altınok, "Abdallar ve Neşet Ertiş", *Türk Yurdu*, S.306, Şubat 2013, s.30-33, *NTV Tarih Dergisi*, "Abdallar Bozkırın Yalnız Çocukları" Dosyası, S.46, Kasım 2012, s.30-38

yavruları gibi baharı beklerlerdi.” cümlesiyle belirtilmiştir. Hikâyede ele alınan konuya paralel olarak Abdallar mahallesindeki evlerle birlikte insanların yoksul halleri de şöyle resmedilir:

“Siperi kırık şapkası, yakası tiftimiş gömleği, kavruk yağız tenleri ile emmilerimize benzerdi Abdal kocaları. İri, siyah gözleri, perişan zülüfleri ile analarımıza benzerdi Abdal kadınları ama onları bir başka keserdi yokluk kılıcı. Tarla yok, tapan yok! Çift yok, çubuk yok! Od yok, ocak yok! Un yok, uğra yok! Kışın, Abdal evlerinde bir çaresizlik, kerpiç evlerin pencerelerinde de acı poyraz kol gezerdi. Dolanır, çevrilir de her kış yeniden gelirdi “Kırkın Kutluğu” ve bir kara deve gibi çökerdi Abdalların kapısına.” (ÇSB, s.16)

Evin Yıkılsın Hacı, bir kış günü Abdalların para kazanmak umuduyla Galatasaray-Bologna maçına gitmeleri ve orada yaşadıkları hayal kırıklığı üzerine kurulmuştur. Kahramanların kahvehanedeki konuşmalarıyla okuru zaman zaman gülümseten hava hikâyenin sonunda dağılır ve eser Hagi'nin golü atamamasıyla noktalanır. Hikâyenin başkışısı Âdem'in ve oğlu Güççük Bekteş'in payına yine hüznün, yine parasızlık, yine yoksulluk düşmüştür. Hikâye kişileri, umutları kırılmış bir hâlde yoksulluğun kol gezdiği Abdallar Mahallesi'ne elleri boş dönmek zorunda kalırlar.

İmdat Avşar, *Muhterem* adlı hikâyesinde ise yoksul bir Abdal çocuğunun hayatına odaklanır. Hikâyeye ismini veren Muhterem Avşar'ın diğer Abdal hikâye kişileri gibi yoksulluğu ile ön plândadır. Kravatını, giyecek bir gömleği bile olmadığı için ya kazağının üzerine yahut çıplak boynuna bağlayacak derecede yoksuldur Muhterem.

Avşar'ın hikâyelerinde Muhterem gibi yoksul Abdal çocuklarının yanı sıra, güngörmüş, ihtiyarlamış Abdal kocaları da ekonomik sıkıntılar çekerler. Abdal Kocası adlı hikâyede hikâyenin merkez kişisi Şahan Usta; geçimini düğünlerde çalgıcılıkla, sünnetçilikle, kâğıt, teneke gibi nesneler toplayıp satarak sağlayan, başkalarının maddî yardımlarına muhtaç biri olarak konumlandırılmıştır (Çetin 2013: 27). Soğuk Rüya adlı kitabın Ayvaz Usta adlı hikâyesinde ise Bağbaşı Mahallesi'nde zurnacılık yapan yoksul bir Abdal anlatılmıştır.

İmdat Avşar'ın hikâyeleri içerisinde Abdalların yoksulluğu üzerine odaklanan metinlerden biri de “Yağmur”dur. Yazar, Yağmur'da deli gibi yağın yağmur nedeniyle evi viran olmuş bir Abdalı anlatır. Hikâyenin merkez kişisi Haydar'ın evi, Avşar'ın diğer Abdal hikâye kişilerinin oturdukları evler gibi Abdalların yoksulluklarını vurgulayacak şekilde kerpiçtendir.

İmdat Avşar, bütün yoksulluklarına rağmen Abdalları kanaatkâr, umutlu ve mutluluğu maddî zenginlikte aramayan bir insan topluluğu olarak sunar. Zor şartlar altında yaşayan Abdal Ayvaz Usta'nın aşağıdaki sözleri, kerpiç evlerde yaşayan fakir Abdalların gönül zenginliğini de özetler niteliktedir:

"Acından öleni kim duymuş Gülsenem? Gurban olduğum Yaradan, deldiği boğazı aç goyacak deal ya! Bir sebep gönderir elbet, gurtlar bir av yıksa, guşlar da sebeplenir.(...) Uluyan gurtların ağzına, gökten teleme yağdıran Rezzak, bu Abdal guluna da bir ekmek kapısı açar elbet."(SR, s.67)

Yazar, hikâyelerindeki Abdal hikâye kişilerini bütün yoksulluklarına rağmen saygı duyulacak insan yönlerini ön plâna çıkaran isimlendirmelerle⁵ okura sunmuştur.

b. Ağalar karşısında ezgin-gariban bir sosyal sınıf olarak Abdallar

İmdat Avşar'ın hikâyelerinde Abdallar, fukaralıklarının yanı sıra hayatlarını sürdürmek için muhtaç oldukları ağalar karşısında "ezgin" bir sosyal sınıf olarak anlatılmıştır. Barış Gürkan, Abdal kültürünü anlamamız için anahtar bir kelime olan ezginlik ile ilgili şu önemli tespitleri yapar:

"Türkmen-Abdal toplumunun kendi ürettikleri bir kavram olan ezginliğin içeriği aslında pek de bir araya gelmeyen değerleri barındırır. Yokluk, fakirlik, hor görülmüşlük/dışlanmışlık, marjinalite gibi olumsuz durumlara rağmen, insan sevgisini esas almak, kötülüklerden uzak durmak, paylaşmak gibi insanî değerlerin bir araya gelmesi ilgi çekicidir. (...) Hayatlarının merkezindeki yokluk, açlık, fakirlik, hor görülmüşlük,

5 Örneğin, Şehnaz Hanım Koleji'ndeki Abdal Ustanın adı Mansur'dur ve bu kelime Abdalların sosyal hayattaki konumunu sergileyecek şekilde "yardım edilen, yardım gören" anlamına gelir. *Evin Yıkılışın Hacı'de* hikâyenin başkişisi "Âdem" Abdalların da bir insan olduğunu, *Muhterem'de* hikâyenin çocuk kişisine uygun görülen "Muhterem" adı Abdalların saygı duyulacak insanlar olduğunu vurgulayacak nitelikte bilinçli isimlendirmelerdir. Benzer şekilde Avşar, hikâye kişilerine verdiği isimlendirmelerde tanınmış Abdallara da göndermeler yapar. *Bahri Usta* hikâyesindeki Bahri Usta ve oğul Tufan, Bahri ve Tufan Altaş'a göndermedir. *Abdal Kocası* hikâyesinde hikâyenin merkez kişisi Şahan Usta ise Hacı Taşan'ı hatırlatmaktadır.

paylaşım ve yardımlaşma –bunların hepsini birlikte ifade eden bir kavram olarak ezginlik- kimliklerinin şekillenmesinde, kendilerini cemiyette konumlandırmalarında ve tanımlamalarında oldukça etkilidir. Hatta Türkmen-Abdalların kimliklerinde profesyonel müzisyen bir toplum olmalarına rağmen, 'ezginlik' müzik kadar önemli bir yere sahiptir." (Gürkan 2013: 43)

Ezginlik-gariplik, İmdat Avşar'ın Abdal hikâye kişilerinin genel özelliklerinden biridir. Yazarın Abdalların bu yönünü en güzel temsil eden hikâye kişilerinden biri, Çiğdemleri Solan Bozkır'da aynı adlı hikâyenin kahramanı olan Muhterem'dir. Hikâyede Muhterem, ezgin-gariban bir Abdal çocuğu olarak sunulur:

"Bir de Abdalların Muhterem vardı sınıfımızda. İçimizde en gariban da o idi. Abdallar mahallesinden gelirdi. Zurnacı Bağrıyanık'ın oğluydu. Meşhur bir zurnacıydı babası. (...)

Muhterem kara yağız, kavruk tenli, bize göre uzun; boylu poslu bir oğlandı, yanakları tombul, gözleri üzüm karası... Zurna çalan parmakları etli, iriceydi. Aynı sırada otururduk. Ben onun ödevlerini yapardım, o da düğün çalıp geldiği haftalarda bana kırık leblebi ve keçiboynuzu alırdı. (...)

Bıyıkları yüzünden bazı hocaların hiddetli tokatları çarpardı esmer yanaklarına. Sorguya çekerlerdi onu. Muhterem hep aynı cevapları verirdi. Keskin ve kısa cevaplar...

'Niye tıraş olmadın lan?'

'Cilet yok hocam.'

'Boğazlı kazak giymek yasak demedik mi?'

'Köyneğim yok hocam.'

'Ceketin niye yırtık?'

'Anam yok hocam' (ÇSB, s.34)

Yazar, pek çok hikâyesinde Abdalları ezgin bir konumda konuşturur. Yoksulluklarıyla hayat karşısında olduğu kadar ağalar karşısında da ezgin bir sosyal sınıf olan Abdalların bu özellikleri, Avşar'ın hikâye kişilerinden alınan aşağıdaki cümlelerde belirgin bir şekilde görülmektedir:

"Ağa ister de Abdal ölmez mi?" (Evin Yıkılsın Hacı, ÇSB, s. 17)

"(...)ağalık da Abdallık da töreynen. Biz, ağalara hizmet uçun varık.

(...) ağalığın da Abdallığın da bir töresi var.

Olur ki ağanın uşağı düğünlerde içkiyi çok kaçırır, size söver sayarsa: Bir kulağınızdan girsin, öbüründen çıksın. Duymayın sağır olun, gonuşmayın ahraz olun.

Olur ya övkelenip sizi dövellerse, elsiz, ayaksız olun. Kul kusursuz olmaz evlatlarım. Aman haaa! Ağaların yüzüne çıkıp da ekmeenizi daşlamayın..." (Evin Yıkılsın Hacı, ÇSB, s. 19)

"Gurban olduğum Ali Kâa, yüzüm ayağının altında..." (Bahri Usta, ÇSB, s.47)

"Ayağının türabıyım, gurban oluyum bağışla ağam!" (Bahri Usta, ÇSB, s.55)

"Ayağınızın turabıyım ağam, göönünüzün hizmetçisiyim. Ağa ne der de Abdal eylemez. Sabahaça size el pençe divan durur, canımı gurban ederim. Ferman et gurban olduğum, Yiğit Osman'ım dedi." (Bahri Usta, ÇSB, s.53)

"Ne olacak ağam! Sıçandan doğan kendir keser, bu Abdal oğlu, dosta düşmana karşı okuyup da öğretmen olacak deal ya!" (Şehnaz Hanım Koleji, SR, s.48)

"Hâşâ gurban olduğum Bayram Ağa'm dedi. Millet de sizsiniz, devlet de." (Şehnaz Hanım Koleji, SR, s.47)

"Teslim olmak Abdallığın töresindendir!" (Ayvaz Usta, SR, s. 69)

Ezginlik-gariplik, yukarıdaki cümlelerde de görüleceği üzere Abdalların kendi kendilerine biçtikleri bir hayatı algılayış şeklidir. Abdallarda bu hayat algısının oluşmasında yoksullukla birlikte hor görülmenin ve dışlanmanın etkisi vardır.

İmdat Avşar, Ayvaz Usta adlı hikâyesinde Abdalların toplumda nasıl dışlandığını gözler önüne sermiştir. Yazar, hikâyenin başına Sefil Selimî'nin "Kestiği haramdır, yenmez dediler" mısraını epigraf olarak yerleştirilmiştir ki bu söz hikâyede işlenen tema ile bağlantılıdır. Ayvaz Usta, yaşlanan, zamanla "zurna çalma" kabiliyetini kaybederek sünnetçilik yapan bir Abdaldır. Hikâyenin sonunda Ayvaz Usta, bir konağın önünden geçerken yeni yetme bir kız tarafından çağrılır. Kız, elinde tuttuğu horozu kesmesini ister Ayvaz Usta'dan. Konağın hanımı Nimet Hanım, horozu bir Abdala kestirmeye kalkışan kızı sert bir şekilde azarlar:

"Ayvaz Usta, suçüstü yakalanmış bir hırsız gibi elindeki bıçakla öylece kalmıştı. Kız tekrar annesine çıkıştı:

'Yoldan geçen bir herife kestir demedin mi?'

'Allah cezanı versin senin! Yoldan geçene kestir dediysem, yüzü kara bir Abdala kestir demedim ya! O adam Abdal! Kör müsün?'

'Ne yapayım Abdalsa!'

'Sus! Abdalın kestiği yenmez!' (SR, s.79)

Nimet Hanım'ın Abdallarla ilgili kurduğu bu cümleler, Abdalların toplum içerisindeki dışlanmışlıklarını yansıtır. Benzer şekilde Abdal Kocası hikâyesinde Şahan Usta, mahalle çocukları tarafından "Abdal gidiyor" diye hor görülmüş ve taşlanmıştır.

Avşar'ın hikâyelerinde Abdal-ağa çatışması, genel olarak Abdalların dışlanmışlıklarını ve garipliklerini vurgulamak için kullanılır. Bir istisna örnek olarak Yağmur adlı hikâyede Hâceli Ağa, evi viran olmuş bir Abdalı himaye eden köy ağası olarak anlatılmıştır. Yine bir istisna örnek olarak Bahri Usta adlı hikâyede Tufan, köyün bıçkın delikanlısı Osman'dan dayak yedikten sonra isyanını Neşet Ertaş'ın şu türküsünü söyleyerek dile getirmiştir:

“Bir yaratmış Allah tüm insanları
Ayrılık insanın sözünden olur
Ayrı görme gel şu insanoğlunu
Her niyet kişinin özünden olur...” (ÇSB, s. 56)

c. Bir sanat icracısı ve kültür taşıyıcısı olarak Abdallar

İmdat Avşar'ın hikâyelerinde Abdalların dikkat çeken diğer yönleri, bir sanatı icra etmeleri ve kültür taşıyıcısı olmalarıdır. Yazarın hikâye şahısları içerisinde öne çıkan Abdallar ve icra ettikleri müzik aletleri aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Hikâyenin Adı	Abdal adı	İcra ettiği müzik aleti
Evin Yıkılsın Hacı	Adem ve Güççük Bekteş	Davul-zurna
Muhterem	Muhterem	Zurna
Bahri Usta	Bahri Usta ve oğlu Tufan	Saz
Abdal Kocası	Şahan Usta	Saz
Şehnaz Hanım Koleji	Mansur Usta ve oğlu Şeref	Davul-zurna
Ayvaz Usta	Ayvaz Usta	Zurna
Ölümün En Güzeli	Sefer Usta, oğul Haydar ve torun Hüseyin	Keman-saz-darbuka
Yağmur	Haydar Usta	Keman

Avşar'ın hikâyelerindeki Abdallar, yaşadıkları ekonomik sıkıntılara, garipliklerine ve hor görülmüşlüklerine rağmen sanatkâr yönleri ağır basan kişilerdir. Evi şiddetli yağın yağmurla viran olmuş Haydar'ın elindeki keman, dinleyenin gönlünde dalgalanmalar peyda eder. Muhterem, İstanbullu müzik öğretmeninin önünde flüt çalamaz ama zurna onun nefesiyle can bulur. Bahri Usta ve oğlu Tufan'ın ellerindeki saz, kalbin tellerine dokunan bir alete dönüşmüştür.

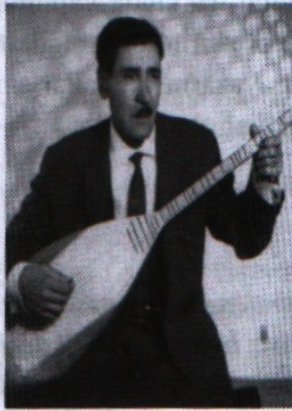
Abdal kültüründe ustalık önemli bir mevkidir ve usta-çırak ilişkisiyle yetişen genç Abdallar ustalarından devraldıkları kültürü sonraki nesillere devrederler. Bu bakımdan İmdat Avşar'ın hikâyelerinde Kör Bekteş, Bahri Usta ve Sefer Usta; oğulları Âdem, Tufan ve Haydar için birer model tip olarak karşımıza çıkar. Bu model tipler, müzik âletleriyle birlikte Abdal törelerini de öğretirler. Nitekim bir Abdal ustası olan

Kör Bekteş, Evin Yıkılsın Hacı hikâyesinde adeta “Abdal dergâhında bir postnişin gibi” etrafındakilere sarhoşlukla ilgili şu öğütleri vermiştir:

“Serhoşluk gısım gısımdır evlatlarım. İnsanoğluyuk hepimiz. Hepimizde aynı zuhur ider bu serhoşluk. İnsan iki kadeh içerse bu zıkkımı: Tavus guşu gibi elvan elvan açılır. Ne çalsan hoşuna gider. Üçüncü kadehte: Maymuna döner, daldan dala hotlar. Kırık hava ister, oynamaya doymaz. Dört kadeh olursa: Aslan olur kükrer. Ağır lama ister, Köroğlu ister, halaya durur. Yiğit olan aslanlık makamında bırakmalı bu zıkkımı, kararı kaçırırsa domuz gibi irezil olur, ağzında dili dönmez, ne istediğini bilemez. O, Akyazılıynan, Kızıldeli var ya, şişede durduğu gibi durmaz namıssızlar... Serhoşun göönünü şen etmek zordur amma bizim de annımıza boyun eğmek yazılmış...” (ÇSB, s. 20)

İmdat Avşar, hikâyelerinde bozkırın kavruk tenli bu sanatkâr kişilerini ele alırken Abdal kültürünün de yok olma tehlikesi ile karşı karşıya olduğunu okura sezdirir. Zira kapitalizm bozkırın orta yerine de el atmış, Abdalların temel geçim kaynakları olan düğünler ekonomik kaygılarla değişmiştir. Artık elektrikli sazlarla orkestra eşliğinde gerçekleştirilen kısa salon düğünleri yahut sazsız/davulsuz düğünler modadır.

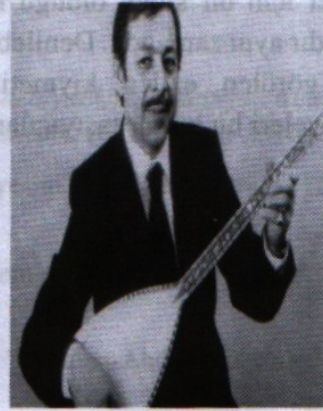
Değişen yalnız düğünler değil, düğünlerdeki insanlar ve aşk algılayışlarıdır aynı zamanda. Artık düğünlerde köyün bıçkın delikanlıları Abdallardan sevda algılayışlarındaki değişmelere paralel olarak Muharrem Ertaş, Hacı Taşan, Neşet Ertaş gibi usta Abdalların türkülerini değil, Orhan Gencebay’ın “Ayşem”ini ister olmuştur. Bu kültürel değişmelerin Abdalların hayatlarına yansıyan yönleri de Avşar’ın hikâyelerinde ustalıkla anlatılmıştır.

Muharrem Ertaş

Hacı Taşan

Neşet Ertaş

Muharrem Ertaş, Hacı Taşan ve Neşet Ertaş, Abdal müzik kültürünün en önemli isimleridir ve İmdat Avşar hikâyelerinde bu üç usta Abdal gerek hayat hikâyelerine gerekse türkü sözlerine göndermeler yapılarak sık sık anılır. Ölümün En Güzeli hikâyesinde Sefer Usta’nın ağzından bu üç Abdal ulusu şöyle anlatılır:

"Abdalın ulusu üç, gerisi heç ağam der saymaya başlardı. Beri baştan deyim ki ağam, birinci ulumuz feryadı göğü tutan Muharrem Usta. Yaradan ses vermiş gurban olduğumun Abdalına. Ses cihazına ne hacet? O yukarı köyden çağırsın, sen aşşa köyden dinle. Odada bir bozlağa asılsa, pencerenin camları tir tir titrerdi. Durnalar gibi çağıl çağıl öten Hacı Taşan da ikinci büyüğümüz. Pınar gözesi gibi gaynayan sesiynen bir Keskin Semahı'na girse, yerdeki taş, göğdeki kuş onu dinler. Abdalın ününü âleme yayan Neşet de üçüncü büyüğümüz. Yunus Emre'yi, Pir Sultan'ı geçti gurban olduğum. Biz gapıdan eşiğe çıkmaya gorkardık amma Neşet'in sazi, ecdadın atı gibi üç kıtada oynadı ağam. Neşet, gabağağaç gibi gurban olduğum, kölgesinde beş yüz Abdal barınır. Benim gibiler dolu aşireti içinde, benim gibilerini itine dök ağam, onların aleviynen parlıyok biz, onlardan bellediğimizi çalıp çağırsak yeter."(SR, s. 97-98)

Yazar Heykel adlı hikâyesinde şahıslardan birinin ağzından, Muharrem Ertaş'a karşı yapılan kadir bilmezliği şöyle dile getirmiştir:

"Bizim millet can sağ iken anlamaz has adamın değerini. Şimdi heykelini dikeceklerine sağlığında kadrini kıymetini bilseler ne olurdu. Ekmek atlı, o yayan, yarı aç, yarı tok, gün yüzü görmeden gitti. Kuşa süt nasip olsa anasından olurdu zahir. Abdalın kaderi mi var? Onun gibi bozlak çağıranı ne gördüm, ne duydum. Onun yanık sesi kulağımdan hiç gitmez, büyük Abdal idi, büyük. Sazın teline dokununca, yüreğimin yağı erirdi. Değerini anlamadılar canım, 'Anan kırık tuttuktan sonra babanın hayrını gör!' demişler. Şimdi bu garibin heykelini diksen ne fayda."(SR, s. 116)

Hikâyeden alınan yukarıdaki cümleler, yaşarken kıymeti bilinmeyen bu büyük değer için bir sitem olduğu kadar Abdalların genel durumu hakkında yapılmış bir ikazdır aynı zamanda. Denilebilir ki Avşar'ın hikâyelerinde bozkırın solan çiğdemleri; hor görülen, ezilen, kıymeti bilinmeyen Abdallardır ve yazarın Abdallarla ilgili hikâyeleri bu kültür taşıyıcılarının hayatlarına yakılmış gizli ağıtlar gibidir.

III. Sonuç

Dost elinden gel olmazsa varılmaz
Rızasız bahçanın gülü derilmez
Kalpten kalbe bir yol vardır görülmez
Gönülden gönüle gider yol gizli gizli
Neşet Ertaş

Günümüz Türk edebiyatının önemli isimlerinden biri olan İmdat Avşar'ın hikâyeleri, sağlam bir kurgu ve şiirli bir üslûpla yazılmış, gerçeğe yaslanarak gücünü samimiyetinden alan edebî metinlerdir. Hikâye, şiir ve çevirilerini çeşitli dergilerde

yayınlayan İmdat Avşar, hikâyelerini Çiğdemleri Solan Bozkır ve *Soğuk Rüya* adlı kitaplarında toplamıştır.

İmdat Avşar'ın hikâye dünyasını besleyen en önemli kaynak Anadolu, özellikle de doğup büyüdüğü Orta Anadolu'nun bozkır hayatıdır. Türküsü bozlak, kuşu serçe, çiçeği çiğdem olan bu coğrafyayı hemen hemen bütün hikâyelerinde resmeder yazar.

Bozkır hayatının renkli simaları Abdallar da İmdat Avşar hikâyelerinin önemli figürleri olarak karşımıza çıkar. Yazar, iki kitabındaki toplam on hikâyede Abdallar ve Abdal kültürü üzerine yoğunlaşmıştır. Yazar, Abdalları ele alırken onların fakirlikleri, ağalar karşısındaki ezginlikleri ve sanatkâr yönleri üzerinde durmuştur.

Ağalar karşısında ezilen, hor görülen, ekonomik sıkıntılar çeken, bütün olumsuz şartlara rağmen sazları, davul-zurnaları ve perişan kemanları ile gönülden gönüle kapılar açmaya devam eden Abdallar; ilk defa İmdat Avşar'ın hikâyeleriyle Türk edebiyatına girmişlerdir. Yazar, bozkır hayatının bu kadim bülbüllerini arka plânında çoğunlukla bozlak feryadını duyduğumuz hikâyeleriyle ölümsüzleştirmiştir.

KAYNAKLAR

- ALTAN, Mehtap (2013), "Anadolu Benim İçimden Geçen Bir Sevgi Irmağıdır" (İmdat Avşar'la Söyleşi), *Berceste*, S. 129, s. 5.
- ALTINOK, Baki Yaşar (2013), "Abdallar ve Neşet Ertaş", *Türk Yurdu*, S. 306, s. 30-33
- AVŞAR, İmdat (2009), *Çiğdemleri Solan Bozkır*, Ötüken Yay., İstanbul.
- AVŞAR, İmdat (2012), *Soğuk Rüya*, Bengü Yay., Ankara.
- ÇETİN, Nurullah, "Sahih Bir Damar: İmdat Avşar Hikâyesi", *Edebiyat Ufku-Edebiyat, Kültür, Sanat ve Eğitim İnternet Dergisi Sitesi*, www.edebiyatufku.com, (ET: 8 Mayıs 2010)
- ÇETİN, Nurullah (2013), "İmdat Avşar'ın 'Abdal Kocası' Hikâyesini Tahlil", *Berceste*, S. 129, s. 27.
- GÜNEŞ, Yavuz (2011), "Yansıtmacı Damarda Taze Kan: Çiğdemleri Solan Bozkır", *Türklük Bilimi Araştırmaları*, S. XXX, s. 145-164.
- GÜRKAN, Barış (2013), "Neşet Ertaş Bizim Konuşan Dilimiz! Türkmen-Abdal Toplumu Gözüyle Neşet Ertaş", *Türk Yurdu*, S. 306, s. 43
- NTV Tarih Dergisi (2012), "Abdallar Bozkırın Yalnız Çocukları" Dosyası, S. 46, s. 30-38
- POLAT, N. Hikmet (2013), "Bozkırda Soğuk Rüya Yahut İmdat Avşar'ın Hikâyeciliği", *Berceste*, S. 129, s. 30.
- TUNÇ, Gökhan (2010), "İmdat Avşar'ın Çiğdemleri Solan Bozkır Adlı Kitabında Bozkırın Hüznü ve Düğünü", *Kardeş Kalemler*, S. 41, s. 74